

СРАВНЕНИЕТО В ТЕКСТОВЕ ОТ ПУБЛИЦИСТИЧНИЯ СТИЛ

Доц. д-р Веселина Ватева, БСУ

THE SIMILE IN JOURNALISTIC STYLE TEXTS

Veselina Vateva, Burgas Free University

Abstract: *In the article, characteristic was made of the peculiarities and stylistic functions of the similes in the journalistic style texts. The following kinds of simile are reviewed: non-predicative and predicative, logical and figurative, individual and traditional.*

Key words: *simile, journalistic style, non-predicative, predicative, logical and figurative similes.*

Публицистичните текстове се отличават както с информативна, познавателна функция, така и с експресивна, емоционално въздействаща. Сравнението допринася за реализирането и на двете функции. От една страна, разкрива нови, непознати за адресата страни на сравняваните обекти, от друга страна, може да внесе субективната оценка на автора. Но това определено зависи от характера на сравнението.

По отношение на сравнението в журналистическата практика М. Велева отбелязва, че „логичното сравнение, базиращо се на основното значение на думата, която назовава сравняемото, създава нагледност в изображението”, а „стилистичното (образното) сравнение, основаващо се на преносната употреба на думата, която назовава сравняемото, изразява емоционална оценка” (Велева 1988, с. 25).

Всички автори, които разглеждат сравнението, посочват неговите три компонента. Ще цитираме анализа на М. Янакиев: 1) *Comparandum* – това, което трябва да бъде сравнено, сравняваното; 2) *Simile* – подобие, това, с което се сравнява; 3) *Tertium comparationis* – общото, въз основа на което се изгражда сравнението, основа на сравнението (Янакиев, 1964).

По-задълбочено и сходно обясняват семантичните особености на втория компонент на сравнението З. И. Хованска и Б. В. Томашевски. З. И. Хованска посочва, че „от семантическа гледна точка може да се отбележат два признака на сравнението, отнасящи се до неговия втори компонент. Първо, в тази позиция по-често се актуализират свободни значения, за сметка на които се конкретизира и образно се представя характеризираният обект или явление... Другият семантически признак на сравнението се явява непълната актуализация на значението на неговия втори компонент (Хованска 1984, с. 300).

Б. В. Томашевски определя компонентите на сравнението като: 1) това, което се сравнява – „предмет”; 2) това, с което се сравнява – „образ”; 3) това, на основание на което се сравнява едното с другото – „признак”. Авторът смята, че „с най-голяма пълнота се представя предметът, а що се отнася до образния елемент на сравнението, то той се представя не в целия си обем” (Томашевски 1983, с. 205).

С присъщата си философска задълбоченост И. Паси вниква в семантическата същност на сравнението, като го съпоставя с метафората: „В сравнението се запазва пълната самостоятелност на двете сравними реалности. Но за да е възможно сравнението, между сравняваните величини трябва да има нещо общо (*tertium*

comparations). При сравнението обаче нито за миг едната реалност не се представя чрез другата... При метафората запазените в сравнението самостоятелни реалности се сливат” (Паси 1983, с. 38-39). Авторът обръща внимание и върху факта, че при сравнението не е задължителна само приликата, но и разликата между сравняваните обекти: „Сравнението има смисъл само когато се сравняват различни реалности – сравнение между напълно еднакви реалности е невъзможно, тук е допустим само знакът за тъждество. Но сравнението е възможно, когато някои от страните на сравнимите реалности са сходни, приличат си, а други не са сходни (цит. съч., с. 41).

А. Вежбицка също съпоставя сравнението и метафората и открива несъвпадение в техните дълбочинни структури. Тя ги представя чрез два различни модела: сравнение – ‘може да се каже, че това би могло да бъде...’, метафора - ‘може да се каже, че това не..., а ...’, метафорично сравнение - ‘може да се каже, че това би могло да бъде не..., а...’ (Вежбицка 1990, с. 144).

Правят се и различни класификации на сравненията. Ще посочим две от тях – на М. Янакиев и на Хр. Станева.

М. Янакиев определя четири вида сравнения: 1) сравнение на познато с непознато; 2) сравнение на познато с познато; 3) сравнение на непознато с познато; 4) сравнение на непознато с непознато. Най-малко ефектен е третият вид, а най-голям е стилистичният ефект при втория вид. Авторът отбелязва, че ефектът се поражда от *tertium comparationis* и сполучливо е онова сравнение, което изненадва с т.с. (Янакиев 1964).

Хр. Станева прави много обстойна класификация на сравненията по различни признаци. Според синтактичната им структура ги разделя на непредикативни (с предлога *като* или с предложните съчетания – *във вид на, подобно на* и с наречието-предлог *сякаш*); предикативни (въведени в сложно изречение със съюзите *както, като че ли, като че, сякаш, като да*). Според граматическата категория на главния член сравненията са със съществително, прилагателно, местоимение, наречие, числително, глагол. Според синтактичната функция на сравнителните съчетания – сравнение, несъгласувано определение, приложение, косвено допълнение, съставно именно сказуемо (в просто изречение) и различни видове подчинени обстоятелствени изречения. Според семантиката си сравненията са разделени на: образни (отличават се с експресивност и емоционална наситеност) и логико-уточнителни (обикновено поясненията непознато с познато, имат само познавателна стойност). Според авторството сравненията са индивидуални (създават се непосредствено в потока на речта и имат емоционално-експресивна функция) и традиционни (употребяват се от целия езиков колектив; към тях се отнасят и сравнения фразеологизми). Според наличието или отсъствието на основа за сравняване – положителни сравнения (най-общо при тях признакът за сравнение се съдържа и в двете съпоставими понятия – тук се отделят няколко вида: признакът е експлициран езиково; градиращи – признакът е представен от няколко синонима; серийни – за сравнение се привличат не един, а няколко предмета с общ признак; реминисценции – сравняването става с историческа личност) и отрицателни сравнения (отрича се наличието на признака основа за сравнение в сравняваното понятие – характерни са за народните песни).

В нашето изследване ще анализираме предикативните и непредикативните сравнения, логическите и образните, индивидуалните и традиционните. Всички сравнения в публицистичните текстове са положителни, а от тях ще обърнем внимание на някои сравнения реминисценции и такива, в които признакът е езиково експлициран. Материалът е ексерпиран от вестниците „Стандарт”, „Труд”, „24 часа”.

Преобладават непредикативните сравнения с предлога *като*. От тях по-редки са логическите сравнения, които предават неутрална информация, допълват образа на сравнявания обект с нови признаци, разширяват представата за него. Обектът, с който се сравнява, е представен с качества в прякото им значение (Понякога по улиците на гр.

Орхус, Дания, се появяват неравности *като на прясно реставриран нашенски булевард*; Пазарът на образователните услуги е *като всеки пазар* и регулациите само му пречат; На няколко пъти стана ясно, че договорите на държавата с частниците при изпълнение на обществени поръчки е *като договор за построяване на къща*; След като ще ги намерят (туристите) – ако въобще ги намерят – замръзнали *като двадесетгодишно ирландско месо в контрабандистки ТИР*).

От непредикативните сравнения по-фреквентни са образните сравнения. Те създават експресивност и внасят в текста субективната оценка на автора. Тази тяхна функция се постига чрез метафоричните значения, които са вложени в обекта, с който се сравнява. Освен това вече споменахме, че не се актуализират напълно всички негови признаци, което създава напрежение и интерес у читателя сам да изгради пълната картина на прилика, на общност между сравняваните същности (Властта е *като горчив сандвич*; След създаването на ДАНС ефектът за държавата е нула. Дори и да е било опит да се съберат едни хора и да започнат на чисто полицейската си работа – ефектът за нас е *като играта на футбол с мъртво агне в Афганистан*; Ако решите да си купите нещо, което преди малко държавата си е купила, ще видите, че тя се е държала *като мутра в МОЛ* – искала е всичко да е адски скъпо, за да бъде купено; Вчера Сидеров и Я. Янев се държаха *като пенсионери, на които вместо коледни надбавки са им дали кашон с виагра*; Big Brother 3 е краен пример за живота у нас – *той е като селски травестит, който не може да се самоопредели, самоназове, защото не знае думата*).

По отношение на авторството си преобладават индивидуалните сравнения, които са плод на творческото въображение на публициста, носят неговата субективна, емоционална оценка. По-малко са традиционните сравнения, които са по-широко разпространени сред носителите на езика. В публицистичните текстове те са изградени на основата на фразеологизми (Новият просветен закон е *като дрехите на царя*; Ако има начин една работа да не се свърши *като хората* – няма да се свърши; За 20 години стотици папки прехвърчаха *като мухи* наоколо, докато медиите *като кучета* се опитваха да ги захаят; В профила ми пишеше, че вече имам над две хиляди приятели, но реално бях *сам като куче*; Слави Трифонов и Р. Петров доскоро бяха *като дупе и гащи* в очите на публиката; Плашилото на кризата е едно, друго е това плашило да бъде размахвано *като знаме* на поредното ограбване и прецакване; Системата, която доскоро поддържаше домовете за сираци, прилича на *неизриваем авгиев обор*).

Всички сравнения в разглежданите текстове са положителни според наличието или отсъствието на основа за сравняване. Част от тях са предикативни. Откриват се сравнения реминисценции, но сравняването става не само с известна историческа личност, но и с цяла обществена група или историческо събитие, процес. Признакът за сравнение се съдържа в качествата или действията на личността или групата, в същността и значението на събитието и оттам произтича ефектът на сравнението (Чакаме ловния сезон *както партизаните Девети септември*, шегуват се ловджиите; Срам ни е от фалшивата ретроградност на българската патриархалност, която 20 години по-късно *сякаш продължава да чака по Татовите указания, снишена да премине бурята*; ДАНС убива създателя си, *както имаше такава карикатура от Бешков – „Бай Ганьо убива автора си“*; Б. Борисов влиза в политическата бъркалка по същия начин *както предшествениците си – като силна опозиция, която всички гледат в очите и чакат да видят какво ще стане*; В „Пирогов“ гипсът се лее *като кремиковска стомана по време на соца*; Това означава, че нацията търси нови политически артикули. Но у нас няма такава производство. Има династичност, която ни проваля *като една Франция от времето на санкюлотите*).

Много малко са положителните сравнения, в които признакът, въз основа на който е изградено сравнението, е експлициран езиково. Той е в ролята на епитет, който може да бъде неметафоричен (Българската полиция днес е *смешна и тъжна като*

малко болно дете) или метафоричен и много по-експресивен и въздействен (Акцентът на Майк Ашли, клубен президент на „Нюкасъл”, е *гъст и неразбираем като тъмната бира „Гинес”*).

Сравнително по-рядко се срещат предикативните сравнения в сложни изречения, въведени с различни съюзи (Това, което става бавно на други места, *у нас сякаш не става никога*; Решили са да заработят за празниците милиони в суматохата около големите обороти, *сякаш всички обирджии са дали обещание да вземат петилетката за една година*; След това диктатурата на пролетариата през 1956 г. започва така, *сякаш никога е нямало да свърши*; Слави Трифонов говори високо, силно се смее, ръкомаха и отстрани изглежда, *сякаш непрекъснато се кара*; Надяваме се, че новите министри ще са по-добри в управлението, *отколкото са айдълите в пеенето*).

На границата между предикативните и непредикативните сравнения са тези, образувани с глагола „прилича” (Но едно е ясно – ДАНС сериозно *прилича на политическа полиция* – без репресиите, само с търговията на влияние; Десните сили *приличат на зарзаватчия, който се опитва да сглоби отдавна обелена глава лук*; Вляво картината *започва да прилича на карикатура*; 20 години след създаването си СДС *прилича на избеляла дреха, изпрана по погрешка с „Аче” вместо с „Персил”*).

Особено експресивни са сравненията, чрез които се изгражда синтактичен паралелизъм и конотативният ефект се допълва и на синтактично равнище (И пак същите нелепости, същите думи. „Нещастия се случват навсякъде”. *Като у нас ли? „Вземаме необходимите мерки”. Като в нормална държава ли? „Разследваме причините за инцидента”. Както разследвахте с години и другите инциденти ли? „Обявяваме национален траур”. Като миналия път ли?*).

Изключително интересен е следващият пример от известния с оригиналността си публицист М. Карбовски. В текста се преплитат сравнения, чрез които се създава синтактичен паралелизъм, и оксиморони, чрез които се внушава представата за омагьосания кръг и липсата на перспектива в българското общество (*Полицията ни е като българското образование* – плащаш данъци, за да може държавата да изучи детето ти. Но после пак плащаш за частни уроци... *Полицията ни е като българското здравеопазване*. Плащаш данък здраве, но после пак плащаш, за да те прегледат и за да те оправят. Държавата взема парите на гражданите си, но после е дублирана от частни структури и интереси... *Полицията ни е като България*. Има я, когато трябва да се плащат данъци, но я няма, когато ти потрябва държава.)

Изследването ни разкри значително разнообразие на различни видове сравнения в публицистичния текст. Преобладават индивидуалните, образните сравнения, които понякога са в съчетание и с други стилистични фигури, така още повече се засилва експресивното въздействие на текста и се внушава субективната авторова оценка за събитията.

Литература

1. Вежбицкая 1990: А. Вежбицкая. Сравнение – градация – метафора. В: Теория метафоры. М., 1990.
2. Велева 1988: М. Велева. Стилистика на журналистическите жанрове. С., 1988.
3. Паси 1995: И. Паси. Метафората. С., 1995.
4. Станева 1981: Хр. Станева. Структура и стилистична функция на сравненията. С., 1981.
5. Томашевский 1983: Б. В. Томашевский. Стилистика. Л., 1983.
6. Хованская 1984: З. И. Хованская. Стилистика французкого языка. М., 1984.
7. Янакиев 1964: М. Янакиев. Записки по стилистика на българския език. С., 1964.